

férfias, de egyenes, tisztességes trónörökösnek a képét. (A vadászatot a legendák jószerivel nem is említik.) Pedig a kötelességtudó, jó erkölcsű, művelt fiatal férfi igazán lehetne saját, honi szentünként a mindenkori magyar ifjúság követhető, reális példaképe, akinek nem az az „érdeme”, hogy nem fog gyermeke születni...!

Van még november 11-e is, Márton. Toursi püspök, katona, lovas, aki a félmeztelen koldust látván kettévágja köpenyét s megosztja a didergővel. Szent Márton képe szerepel Szent István hadának lobogóin. S lett a szent lovas - Nagyboldogasszony után másodikként - Magyarország patrónusa is. Neve nagyon sok helységnévben, nagyon sok családnévben szerepel. Manapság még a keresztény szokásokat nem gyakorlók is ismernek egy kifejezést: Márton-napi lúd... A képzettársítás határainkon bőven túlmutat, gyakorlatilag egész Európára kiterjed. Selma Lagerlöf svéd író híres alakja, a fő-vadlúd, amelyik a főhős kisfiút „szállítja” a *Nils Holgersson csodálatos utazásai* című meseregényben, természetesen a Márton nevet viseli.

Honnan ered ez a lúd-ügy? Bálint Sándor említi *Ünnepi Kalendáriumában*, hogy miután a capitoliumi ludak megmentették Rómát a gallok éjszakai támadása idején, kiérdemelték az *avis Martis* (Mars madarai) megtisztelő címet s ez könnyen átalakult *avis Martini*-vá (Márton madarai)... Aesculapius ünnepnapján pedig, amely éppen erre a napra esett, a rómaiak mindig libát ettek. Nagyon-nagyon régóta már ez a késő őszi nap a pásztor- és más mezőgazdasági szegődvények határnapja: elszámolás, újra szegődés, ajándék vitele...

Így aztán szépen egymásra rétegződött sokféle régi és újabb szokás és a Mártonnapi lúd lett híressé, lett - ha jól sütötték - finommá.

Végezetül egy utolsó, nem is akármilyen őszi évforduló. 1517 október 31-én szegezte ki a wittenbergi vártemplom kapujára a maga 95 pontját egy merészen gondolkodó szerzetes, és ezzel megindította a szellemi Európát átalakító reformációt. Az elégedetlen ágostonrendi barát neve Luther Márton volt.

dcs

Erdélyi örmény közmondás

Hosszú az ökör nyelve, de azért mégsem beszél.
Ergán e jézin lizun, pájcz chi gárná zuruczelu.

Fotók, fotók, fotók...

Szeptember 15. és 30. között a budaörsi Jókai Mór Művelődési Központ repetázott: Fancsali János (a Budaörsi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke) megnyitotta az immár III. Magyarörmény fotókiállítást.

A nemrégiben látott anyag ismételen bővült, méghozzá nem is akárkivel, mert az egyik kiállító - egyúttal a kiállítás megnyitó díszvendége - dr. Szentpétery Tibor, az elismert és nagyszerű idős mester, aki a második világháború előtti időktől kezdve fotózta és gyűjtötte a történelmet, az értékeket. (Bizonyára olvasóink közül is sokan találkoztak már az 1956-os budapesti utcát, valamint a forradalom leverése utáni világot megörökítő képeivel.)

Dr. Szentpétery Tibortól ezúttal *Erődtemplom épületegyüttesek az erdélyi Szászföldön* című fényképsorozatot láthatták a kiállítás látogatói.

A többi kiállítót ezúttal csupán megemlítjük, hiszen korábbi számunkban részletesebb beszámolót közöltünk róluk, illetve képeikről.

A kiállítók között találjuk Tutsek Jánost, Kabdebó Jánost és Mészáros Ábelt, Pintér Erzsébetet, valamint Fancsali Jánost, Kováts Máriát és három Zakariást: ifj. Zakariás Pétert, Zakariás Rékát és Zakariás Gézát. (Kováts Mária és Zakariás Géza új a névsorban, először jelentkeznek képeikkel fotókiállításon.

Az egész eseményről ezt írja a rendező, Fancsali János:

„...úgy véljük, hogy kezdeményezésünk eléri célját: egyfelől a folytonos jelentkezőket alkotásra ösztönzi, másfelől újabb és újabb fotósokat vonz maga felé:”

Murádin László helynevekről szóló, értékes cikkét az Erdélyi Magyarok Ausztriai Egyesülete által kiadott, Bécsben megjelenő Közlemények - 2003/2 lapból vettük át,

Névválasztástól keresztelőig

Sok olyan helynevet - Kolozsvár és környékének helynevei között is - ismerünk, amelyekben a mál szócska szerepel: Kőmál, Túzokmál, Farkasmál, stb. Sokan arra kíváncsiak, hogy mi lehet e helynevek utótagjában előforduló szónak, a mál szónak az eredete.

A mál szóval közsóként irodalmi szövegeinkben is találkozunk. Vörösmarty Mihály Petike című verséből megtudjuk például, hogy mi a baja az „ármány adta” Péterkének:

Nem kell neki róka málja,
Sem a szomszéd bibliája:
Nem kell neki bor, galuska,
De bezzeg kell a Juliska...

Hogy a Vörösmarty idézetben mit jelenthet a mál szavunk, azt már a Czuczor-Fogarasi féle, csaknem másfél évszázaddal ezelőtt megjelent szótárból olvashatjuk:

„A régiéknél jelentette a négy lábú, nevezetesen prémes állatok hasát, valamint azon prém bőrt is, mely a hast takarja”. A mál szó - olykor mály, máj alakban is - ezt jelenti: a ‚mell felső része’, továbbá ‚az állatnak ezen a részén, a mellen található prém bunda’. Ebben az értelemben találkozunk a régi szövegekben a rókamál, farkasmál, hiúzmál, borjúmál szavakkal. Madárnévként ki nem ismerné a sármány madárnevet? Ez a madárnév eredetileg sármál alakú volt, eredeti jelentése ‚sárga mellű’ madár. A sár - csángó nyelvjárásban: sárig - szó ugyanis régen a sárga színt jelentette, ma is megvan például a sárarany szóban.

A fenti példákból is kitűnik, hogy a mál szó nem azonos a román ‚part’ jelentésű mal szóval, miként a román nyelvészet tudni véli, hanem a mell szó mélyhangú párja.

Gyakori eset a magyar nyelvben, hogy két azonos vagy hasonló értelmű szó csupán mély és magas hangrendűségben tér el egymástól. Ilyenek: a kever vagy kavár, lebeg meg lobog, kő, kövecsk meg kova, kavics, fergeg meg forgatag, tipeg meg topog, döbben meg dobban, dörren meg durran, köröm meg karom, cefet meg cafat, dörömböl meg dorombol, dong meg döng, tömpe meg tompa, tülekedik meg tulakodik, gyúr meg gyúr, György, Györke meg Gyurka stb. A magashangú változat többnyire a tárgynak, tulajdonságnak és cselekvésnek, kisebb, finomabb mértékét, fokát jelenti (pl. köröm-karom), de ez korántsem kivétel nélküli, s olykor fordítva is igaz: például a dörömböl erősebb hangjelenségre vonatkozik, mint a dorombol (a macska), ugyanígy a döng (a föld) szavunk a dong (a darázs) szavunkkal szemben. A fenti példákhoz hasonlóan ilyen hangrendi különbség van - történetileg kialakult jelentésmegoszlással - a mál és a